

Danmark i front

Danmark unndro seg forpliktelsene i NATO under den kalde krigen. Sammenlignet med Danmark var Norge mønsterlandet i alliansen. Nå er rollene byttet om.

Danmark tar de farlige oppdragene. Den nye danske statsministeren, Lars Løkke Rasmussen dro raskt til troppene i Afghanistan og holdt en appell. (Foto Danske forsvar)

Bosnia april 1994: Syv danske Leopard-stridsvogner engasjerer bosnisk-serbiske styrker. De avfyrer 72 granater og tar muligens livet av over 150 bosnisk-serbiske soldater. Om danskene trenger sanitetstjenester, helikoptertransport eller logistiskstøtte så har de norske kolleger de kan ringe. For Norge har ingen manøverelementer i Bosnia på det tidspunktet, så danskene sloss mens nordmennene er “in the rear, with the gear”.

Bilde nummer to: Afghanistan august 2006. En dansk speidereskadron avløser en tropp med britiske fallskjermjegere i den støvete lille landsbyen Musa Qual i Sør-Afghanistan. I løpet av de neste 36 dagene blir danskene angrepet over 70 ganger av Taliban, og dreper minst 25 fiendtlige stridende.

Norge er også til stede, og har i motsetning til i Bosnia tungt oppsatte *kampstyrker* i Afghanistan. Men de norske styrkene er i det rolige nord, langt unna danskernes opprørsbekjempelse i syd.

Klar tendens

Disse to eksemplene illustrerer forskjellene i dansk og norsk forsvarspolitik i de 20 siste årene, mener forsker ved Insti-

tutt for Forsvarstudier, Håkon Lund Saxi, som trakk dette fram under sitt foredrag i Oslo militære samfunn. Eksemplene er tatt med 12 års mellomrom, men de viser begge en tendens:

- Danmark har påtatt seg risikable kamppopdrag i utlandsopprasjoner, mens norske styrker enten ikke har vært utrustet for kamp eller har vært i relativt trygge områder, understreket Håkon Lund Saxi.

Han mener at det er oppsiktsvekkende at to små og svært like NATO-land har tatt så ulike kurs.

- Ikke minst er det oppsiktsvekkende med tanke på Danmarks nærmest “passivistiske” utenrikspolitikk under den kalde krigen, sier Lund Saxi, og minner om at det mest kjente utslaget av denne holdningen var Mogens Glistrups berømte forslag om å erstatte det danske forsvaret med en russisktalende telefonsvarer som erklærte at Danmark overgir seg.

Geografi viktig

Men for å forklare endring i de to landenes forsvarspolitik er det viktig å se på de geopolitiske forhold og det som skjedde da det sovjetiske imperiet falt sammen

for 20 år siden. Med ett fikk Danmark en stor, trygg buffersone til det nye Russland. Invasjonstrusselen som dimensjonerende faktor for det danske forsvar ble avvirket allerede i 1993, altså syv år før slike tanker ble drøftet i Norge.

Mens Danmark utover på 90-tallet satset bevisst på internasjonal innsats, og prioriterte hæren, var Norge fortsatt opptatt av den store bjørnen i Øst og de store og omstridte havområdene i nord. Resultatet var at Norge satset på marinen, mens hæren ble bygd ned.

Disse geopolitiske forhold betyr mye. De ligger i bunn.

- Det er altså en nødvendig, men ikke en tilstrekkelig betingelse for å forklare den ulike utviklingen i de to landene, mener Lund Saxi.

Han påpeker at danskene kunne ha tatt ut fredsgevinsten og nøyd seg med det. Men de satset altså tidlig på å bygge opp et profesjonelt ekspedisjonskorps som kunne delta i operasjoner med briter og amerikanere under fjerne himmelstrøk.

Danmark mot høyre

Mange mener at Anders Fogh Rasmussen var arkitekten bak “militariseringen” av

dansk utenrikspolitikk, som kom etter 2001 da Danmark marsjerte mot høyre.

Fogh Rasmussen betyr en del, men det var for eksempel en sosialdemokratisk forsvarsminister, Hækkerup, som sendte stridsvogner og tunge våpen til Bosnia på 90-tallet til sterk protest fra FN, påpeker Lund Saxi.

Han understreker at det har vært en forbausende sterk, tverrpolitisk oppslutning om endringene av det danske forsvaret. Gjennom brede forsvarspolitiske forlik har Folketinget meislet ut et forsvar som kan delta i internasjonale operasjoner. Med dette fulgte også en endret politisk holdning. At for eksempel Danmark er i krig og forsvaret av landet skjer i Irak eller i Afghanistan, er ikke et kontroversielt standpunkt i det politiske sentrum.

Faktisk har den brede enigheten brutt sammen bare to ganger siden Danmark startet sin aktivistiske forsvarspolitikk. Første gang på grunn av sosialdemokratisk motstand mot deltakelsen i Irak, og deretter i forlengelsen av den danske tilstedeværelsen i Irak. Med disse to unnatakene har det vært bred tverrpolitisk enighet om den nåværende linje i dansk forsvarspolitikk.

Profesjonalisering

Siste sten i det Forsvarspolitiske byggverket ble lagt på plass i 2004 da Danmark avskaffet de siste rester av mobiliseringsforsvaret, og reduserte verneplikten til fire måneder.

- I praksis gjorde man nå forsvaret til et helprofesjonelt eksepdisjonskorps, sier Lund Saxi.

For å virkeliggjøre målet har man kuttet ut en del strukturelementer. Ubåt-våpenet er lagt ned. Samme vei er det gått med det bakkebaserte luftvernet. Og nå står hærens tunge artilleri for tur. Det balanserte forsvaret som Norge strever med å opprettholde har danskene tatt farvel med.

- Mens deltagelse med kampavdelinger i internasjonale operasjoner er blitt en av hovedoppgavene for det norske forsvaret, så er dette nærmest den eneste oppgaven for det danske forsvaret, understreker Lund Saxi.

Det å være tilstede med kampavdelinger i frontlinjen gir Danmark oppmerksomhet og innflytelse hos deres allierte.

Politiske forskjeller

Danmark sa seg tidlig villig til å stille med en kampbataljon i Irak og deltok i operasjoner med britene i Sør-Afghanistan. Norge deltok som kjent med et ingeniørkompani og hadde med andre ord en ren støttefunksjon. Lund Saxi som har skrevet en masteroppgave i historie i 2009, (Norwegian and Danish Defence Policy in the Post-cold War Period. A Comparative Study) er mer eksplisitt rundt i de politiske vurderingene i bladet Forskning.no.

- Selv om krigen i Irak var kontroversiell, var det danske bidraget med kampavdelinger av en slik natur at det ga høy synlighet og tilgang til beslutningstakere i Washington og London, mener Lund Saxi

- Å være tilstede med kampavdelinger i frontlinjen ga Danmark oppmerksomhet og innflytelse hos deres allierte, mens de norske støtteavdelingene ble mer usynlige, sier han.

Danmark har et forsvarsbudsjett som er på 25 milliarder kroner, mens Norge ligger på 35 milliarder. Lund Saxi mener at danskene likevel får et større politisk utbytte av sine bevilgninger.

Danskene oppdaget tidlig noe som Norge enda ikke fullt ut har tatt innover seg. I det «nye NATO» er det ikke lenger størrelsen på forsvarsbudsjettet som avgjør om et land bærer sin del av byrden i alliansen, men evnen og viljen til å bidra med militære avdelinger til kampoppdrag i områder med høy risiko.

Danmark deltar med langt flere soldater i internasjonale operasjoner og de stiller med dem i risikofylte operasjoner. Mens Norge har sagt nei til å delta i sør, har danskene påtatt seg de vanskelige oppgavene.

- Afghanistan er nok et eksempel på at

Danmark blir sett på som et foregangsland blant våre allierte. Det danske bidraget på 700 soldater har gitt landet en høy stjerne i alliansen. Selv om Norge, på lik linje med Danmark, har bidratt med kampfly og spesialstyrker til skarpe oppdrag i Afghanistan, har norske politikere så langt kviet seg for å sende regulære norske bakketropper til områder som oppfattes som utrygge. Dette blir lagt merke til, understreker Lund Saxi.

Oppgaven

I den norske debatten er det vanlig å peke på et høyt antall soldater som den fremste målestokken på et viktig bidrag.

- Dette gir imidlertid et feilaktig bilde. Risikovilje, viljen til å sette sine soldater i farlige situasjoner på oppdrag fra NATO, er langt viktigere. - I praksis gjorde man nå forsvaret til et helprofesjonelt eksepdisjonskorps, infanteriavdelinger til Sør-Afghanistan under NATO-kommando er det som ville gi oss «goodwill» i Washington og London i dagens situasjon, ikke et feltsykehus til Tsjad i FN-regi.

Lund Saxi spør: Hvordan kan vi forvente at våre allierte skal være villige til sende sine soldater på farlige kampoppdrag til våre nærområder når vi er uvillige til å komme dem til unnsetning når de har behov for det?

- Regjeringens nærområdeinitiativ i NATO ønsker å styrke alliansens rolle i våre nære omgivelser, men dette vil kun lykkes hvis våre allierte ser at alliansen fungerer begge veier.

Andre vil ikke være villige til å utkjempe våre slag for oss om ikke vi returnerer tjenesten. Her kan Norge dra lærdom av den danske forsvarspolitikken, mener forsker Håkon Lund Saxi. ■

Infanteriavdelinger til Sør-Afghanistan under NATO-kommando er det som ville gi oss «goodwill» i Washington og London i dagens situasjon, ikke et feltsykehus til Tsjad i FN-regi.